

саційних заходів за неналежне поведження із засудженими та взятих під варту осіб, та створення інституту пенітенціарного судді.

Отже, як ми бачимо, Україна намагається дотримуватися міжнародних та Європейських стандартів поведження з засудженими, про що свідчить кримінально-правова політика держави, яка спрямована на гуманізацію системи покарань, та кримінально-виконавчого політика, яка направлена на порядок виконання і відбування покарань. Хоча є проблеми, на які постійно звертають увагу міжнародні контролюючі органи та омбудсман, все ж таки України робить значні кроки в імплементації даних міжнародних норм, правил та стандартів.

Література:

1. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведження і покарання: ООН; Конвенція, Міжнародний документ від 10.12.1984 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_085.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України: Кодекс України: від 11.07.2003 № 1129-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1129-15/paran570#n570>.
3. Європейські пенітенціарні (в'язничні) правила: Рада Європи; Рекомендації, Правила, Доповідь від 12.02.1987 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_032.
4. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо гуманізації порядку та умов виконання покарань: Закон України: від від 06.09.2016 № 1488-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1488-19>.
5. Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо вдосконалення порядку застосування до засуджених заходів заохочення і стягнення: Закон України: від від 06.09.2016 № 1487-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1487-19>.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених: Закон України: від від 07.09.2016 № 1492-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1492-19>.

УДК 343.985

ГРЕКОВ Олексій

ОСОБЛИВОСТІ ПОВУДОВИ ТА ПЕРЕВІРКИ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ВЕРСІЙ

Підставою для провадження слідчих (розшукових) дій, беззаперечно, є така категорія криміналістики як версія. Криміналістична версія є особливістю пізнавального процесу при розслідуванні кримінальних правопорушень, що полягає у встановленні об'єктивних обставин кримінального провадження – з'ясуванні усіх обставин події кримінального правопорушення. Зрозумілим є припущення стосовно можливості вису-

вання слідчим необґрунтованих версій, що знаходить логічне пояснення через призму вивчення криміналістики, яка передбачає, що у кримінальному провадженні повинні бути висунуті всі, включаючи необґрунтовані та, навіть, взаємовиключні версії.

У криміналістичній науці є стійкою думка, що версії становлять собою логічну, процесуальну і тактичну основи планування розслідування, а побудова слідчої версії є наслідком, результатом логічного осмислення обставин розслідуваного злочину. При цьому знання слідчим положень криміналістики, кримінального процесу, кримінального права, психології, логіки та інших прикладних галузей права є вирішальним при побудові версії. Вказані знання є необхідними для вивчення обставин кримінального правопорушення, дослідження речових доказів, документів, використання досвіду розслідування злочинів, – це все і є основою конструювання версії.

Що становить собою криміналістична версія?

На думку О. М. Цільмак криміналістична версія – це об'єктивне припущення або висновок стосовно певного злочину, що виникає з фактичних підстав і логічних міркувань, вимагає відповідної перевірки, спрямоване на з'ясування істини у кримінальному провадженні [3, с. 334].

Найбільш повне визначення поняття «криміналістична версія» можна сформулювати наступним чином: криміналістична версія – це певне припущення щодо сутності чи окремої обставини події, що має ознаки злочину, прийнятої до перевірки слідчим або іншою уповноваженою особою при вирішенні питання про відкриття кримінального провадження, початок досудового розслідування, що базується на фактичних даних.

Як стверджує А. П. Черненко, на відміну від конкретних версій, які висувуються на основі вивчення матеріалів кримінального провадження, що розслідується, можуть бути ще й так звані типові версії, що являють собою найбільш типові пояснення події, коли конкретної інформації про неї ще дуже мало, ця інформація суперечлива та не зовсім достовірна. Типові версії висувуються не тільки на основі наявної інформації, але й на основі досвіду слідчого, криміналістичних рекомендацій, узагальненої слідчої практики, простого життєвого досвіду тощо. Ці версії мають дуже велике практичне значення, бо, по-перше, допомагають організувати роботу у справі в найперший, найбільш відповідальний момент розслідування і, по-друге, дають можливість більш цілеспрямовано перевірити окремі обставини злочину. Як уже відзначалося, основою для побудови версій є фактичні дані, що стосуються досліджуваної події. Ці дані можуть бути отримані із будь-яких джерел – як процесуальних, так і непроцесуальних [4, с. 148].

Перевірка всіх можливих висунутих версій здійснюється у процесі досудового розслідування. Разом із цим дуже важливим є перевірити кожну версію, навіть малоімовірну.

Побудова слідчих версій – складний процес, що складається з декількох проміжних етапів, до яких відносять: отримання вихідної інформації (фактичних даних); логічна обробка такої інформації; формулювання версій.

Фактичні дані – те, на чому будується версія і завдяки чому вона буде достатньо обґрунтованою. Логічним є те, що кількість версій напряму залежить від обсягу та достовірності наявних відомостей. Звичайно, в процесі розслідування іноді до відома постають дані, що допускають кілька можливих відповідей на питання. Чим більше відомостей відомо, тим менше можливо висунути версій, чим обумовлюється прагнення слідчого вже на початковому етапі мати якомога більше свідчень та інформації про подію. Версія, як вже було зазначено, – це категорія криміналістична, а не процесуальна, тому будь-яких процесуальних вимог до обсягу і характеру фактичної бази версії немає, тобто вона може спиратися на будь-яке джерело інформації і бути взята з протоколів слідчих (розшукових) дій; документів, що містять результати оперативно-розшукової роботи; інших джерел, що містять певні дані відносно події, яка досліджується (оперативно-розшукові, анонімні листи, слухи). Цінність такої інформації найбільшим чином особлива тим, що вона може бути отримана значно раніше, ніж під час проведення процесуальних дій.

Як наголошує В.М. Стратонов, не можна ігнорувати версії, які висувують інші учасники процесу. Якщо вислухати версію підозрюваного, то отримаємо його власну оцінку вчиненого, визначимо позицію і, в принципі, передбачимо його подальше ставлення до розслідування та слідчого. До того ж, для реалізації конституційних принципів та кримінального процесуального законодавства, а саме права на захист, у висуненні версії підозрюваного слід вбачати реалізацію його права, тому слідчому необхідно включати дану версію до плану розслідування й обов'язково здійснювати її перевірку [1, с. 176].

Вище було описано перший етап побудови слідчих версій – отримання вихідної інформації (фактичних даних). Наступною сходинкою є логічна обробка такої інформації.

Інформація, що була досліджена, аналізується та систематизується. Не дивлячись на те, що аналіз (предмет, що досліджується, розкладається на складові або виділяються його ознаки для окремого вивчення як частин цілого) та синтез (поєднання окремих елементів досліджуваного об'єкта в єдине ціле) є операціями протилежного характеру за своєю суттю, але під час побудови слідчої версії вони взаємно доповнюють одна одну.

Окрім цього, на даному етапі вирішуються такі питання: об'єктивність наявних відомостей і можливість їх використання у побудові слідчих версій; наявність взаємозв'язку між виявленими фактами і злочи-

ном, який розслідується; відсутність серед встановлених фактів таких, які покладають на слідчого зобов'язання припинити подальше здійснення кримінального провадження.

Існує думка, що важливе значення під час побудови версій мають специфічні можливості суб'єкта правозастосовної діяльності, які проявляються у його здатності до рефлексивності, прогностичності, передбачення, інтуїтивного відчуття. Головною метою криміналістичного пізнання при цьому є:

- на теоретичному рівні – з'ясування суті явища, процесу, факту, феномена;
- на емпіричному рівні – протокольна фіксація різних вимірів явища, процесу, факту, феномена шляхом збирання фактів, первинного узагальнення, опису дослідних даних, систематизації та класифікації;
- на науковому рівні – з'ясування об'єктивної істини;
- на практичному рівні – з'ясування схожості суті явища, процесу, факту, феномена;
- на евристичному рівні – колективне генерування ідей щодо суті злочинного явища;
- на специфічному рівні – ретроспективний аналіз злочинного явища та передбачення імовірного майбутнього, прогнозування наслідків [2, с. 8–9].

Кінцевим, визначним етапом побудови криміналістичної версії є формування слідчим висновку, що подія стала результатом навмисних або необережних дій, вчинених тією або іншою особою за допомогою певних засобів тощо. Чітке формулювання висунутих припущень і завершує побудову версій, слугує їй логічним обрамленням.

Перевірка версій є необхідним етапом, що становить собою дослідження припущень, які містяться в них, на підставі об'єктивних даних про конкретні обставини і факти. Такий етап повинен забезпечуватись встановленням істини у кримінальному провадженні, що розслідується, тому перевірка версій проводиться на підставі доказів, отриманих у передбаченому законом порядку. Процес перевірки йде шляхом відсіювання помилкових версій та отримання доказів, які слугують підтвердженням версії, яка відповідає дійсності.

Для формулювання правильного висновку про достовірність слідчої версії необхідно отримати достатню сукупність процесуальних доказів, які виключали б інше пояснення обставин провадження. Ця сукупність доказів повинна містити об'єктивну і всебічну характеристику всіх фактичних даних, які підлягають встановленню. З цього випливає, що перевірка версій визнається завершеною лише в тому випадку, коли зібрана сукупність доказів, яка вичерпним чином встановлює всі передбачені законом обставини і виключає будь-які інші пояснення злочинного діяння.

Таким чином, задля успішного розслідування кримінального правопорушення потребується не лише правильне висунання усіх можливих версій, але й грамотна, професійна перевірка кожної з них. Перевірка версій як результат розумової діяльності є змістом усього процесу розслідування і полягає у зборі даних, які підтверджують або спростовують припущення, що міститься у версії.

Література:

1. Стратонов В. М. Версії в практиці пізнавальної діяльності слідчого / В. М. Стратонов // Право і безпека. – 2011. – № 1 (38). – С. 174–178.
2. Цільмак О. М. Класифікація методів побудови та перевірки криміналістичних версій / О. М. Цільмак // Криміналістичний вісник. – 2015. – № 2 (24). – С. 6–11.
3. Цільмак О. М. Основи побудови криміналістичних версій / О. М. Цільмак // Порівняльно-аналітичне право. – 2014. – № 2. – С. 334–338.
4. Черненко А. П. Чи є версія у кримінальному провадженні фактичною підставою для проведення слідчих (розшукових) дій? / А. П. Черненко // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія: «Юридичні науки». – 2013. – № 2 (5). – С. 146–150.

УДК 343.983:003.076

ДРОЗДЕНКО Анастасія

ЗНАЧЕННЯ СУДОВОГО ПОЧЕРКОЗНАВСТВА В РОЗКРИТТІ І РОЗСЛІДУВАННІ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Судове почеркознавство – це окремий розділ криміналістики, що вивчає письмо як джерело інформації, яке стосується його автора, та інші фактори, які цікавлять слідство та суд [5, с. 136].

Даній проблемі приділялось багато уваги з боку різних вчених, цим займались Л. Є. Ароцкер, Р. С. Белкін, В. Ф. Берзін, Є. Ф. Бурінський, А. І. Вінберг, Л. Г. Еджубов, Н. І. Клименко, О. І. Манцвєтова, З. С. Меленєвська, І. М. Можар, В. Ф. Орлова, М. Я. Сегай, С. А. Ципенюк, О. Р. Шляхов та інші.

В юридичній енциклопедії Ю. С. Шемшученка зазначено, що почеркознавство – це галузь знань, яка вивчає почерк, та яка виникла і сформувалась як наука під впливом потреб почеркознавчої експертизи [10, с. 34].

Приблизно таке ж саме визначення судового почеркознавства в своїх посібниках викладають В. Ю. Шепітько [6, с. 99] та А. П. Шеремет [9, с. 166], які вказують, що це галузь криміналістичної техніки, що вивчає закономірності письма, процес його дослідження, можливість ідентифікації людини за почерком та вирішує інші завдання почеркознавчої експертизи.